

HBren HIZKUNTZ POLITIKA

JOSE AGUSTIN ARRIETA

Ez da erraza lau puntuko bertso hau osatzen: gure erakundearen baitako euskara-politika eta praxia, lehena, eta Irakaskuntza, Komunikabide eta Administrazioaren alor banatan ditugun proposamenak, ondoko hirurak. Eta ez da erraza, ez bait dakit puntu horiek bakarrik ukitu eta beraien inguruan nola-halako bete-lana eginda aski ote litzatekeen, esan nahi nituzkeen, edo esan behar nituzkeela uste dudana, beste hainbat gauza adierazteko. Gauza gehiegi, seguru asko, hainbeste eta hain barnetikakoak, non beldur bait naiz, nire hitzaldi hau ez ote zaizuen irudituko, mugimendu politiko baten ordezkari ofizial bati eskatuko zenioketen ponentzia lakoniko, arrazoibidezko eta orekatua beharrean, beste zerbait, guztiz bestelakoa.

Izan ere, zer espero daiteke, nire iharduna, legeria konparatuaren analisi hotzetatik edota soziolinguistikaren prin- tzipio zientifikoetatik abiarazi ordez, eguner oko sentimentuetatik abiarazten badut?... Horixe bait da nire asmoa, edo patua, beharbada. Gero gerokoak, baina orain, ilkitzeko tenore honetan, ezin bait dut ekidin betidaniko ondoez mingots hori, euskaltzale guztioi, nik uste, gure hizkuntzaren egoeraz dihardugunean, eraso ohi diguna. Hara: langelako leihoa zabalik dudala ari nauzue lerr ook idazten, etxean; ikastola eta eskolara bidean neska-mutil koxkorrak igarotzen ari, udazken hasberriko arratsalde epel honetan; asko eta asko, gehientsuenak ondikotz, er daraz mintzo, ozenki, biziki..., edota euskara-erdara *pigdin* mordoilo horretan. Eta Oiartzunen bizi naiz, hots, herrialderik euskal- duneneko eskualde ofizialki arras euskaldun batean. Mada- rikutzen ditut estatistikak, madarikatzen mapak, liburuak eta programak, madarikatzen gure —denon— harropuzke- riak. Euskara heriotzara doa, oraindik eta beti ere. Eta inor, inortxo ere, ez gara gauza izan, orain arte, maldan beherako amildura hau gerarazteko.

Badakit, ordea, ez dudala mikaztasun honetan itotzeko eskubiderik. Ez dudala, alegia, Txepetxek “doble atadura” bezala deskribatzen duen konplexu psikologiko horr etan erortzeko eskubiderik: ez “bilingüismo equilibrado” delakoaren lilurakerian, baina ezta etsipenaren nihilismoan ere. Beraz, egonezinak egonezin, arnasa hartuz eta Euskal Herriaren eta beraz euskararen, edota euskararen eta beraz Euskal Herriaren, eraikuntzan eta berr eskurapenean sinesten duten orekiko neure elkartasun deliberatua berretsiz, ekin diezaiodan lanari.

Dagoeneko aipatua dut Txepetx, eta aurrerantzean ere hamaika bider ekarriko dut hizpidera. Denok gatzaizkio zordun: hark plazaraturiko teoria-gorputz trinkoar ekin hitzez hitz ados daudenak, ideia askotan teoria horrekin bat etorri arren zalantza eta eritzi ezberdinik, hala er e, badugunok, eta teoria horri erabateko muzin eta ez-

entzunarena egiten diotenak ere bai. Aldez edo moldez, aurkako zein aldeko ja- rrerak eraginez, teoria hori hor bait dago. Gaur egun ezin da Euskal Herrian elebitasunaz mintzatu, inplizitoki zein espli- zitoki “Un futuro para nuestro pasado” liburuarekiko nor bere pentsakerar en hurbil-urruntasunak markatu gabe. Nik neuk ere markatuko ditut neureak, hurbiltasunak, noski, urruntasunak baino askoz ere ugariago eta sakonagoak. Baina gauza bera egiten dute, alderantziz doi-doi, EAJ eta EEko euskara-alorreko bozeramaleek ere. Ikus, esate bate- rako, duela egun gutxi Patxi Bazterrikak prentsari eginiko adierazpenak, zeinetan “lumazo” batez deskalifikatzen bait gaitu “hizkuntzen arteko burrukaren teorietan edaten dugunok”. Edota EAJko Kultur Sailburuak “euskal mun- duaren gehiengoak elebitasunaren apostua egin duela” dioenean, bide batez, noski, gehiengoa omen ez gar en euskaltzaleoi “intolerantzia”ren, “beste kulturen ukazioa”ren, “bakartasunaren pobr ezia”ren eta gisa beretsuko beste hainbat estigma egozten dizkigularik.

Hauxe da mamia, denok dakigun bezala. Hauxe, hasieran aipaturiko lau puntuko bertsorako melodiaren euskarri. Ezinbestekoa beroni buruzko aipamena egitea. Urteak daramatzagu alde bateko zein besteko euskaltzaleok, autonomia honen zale zaretenok eta azken finean independentzia zale garenok, elkarren aurkako gatazka gogorrean, oinarri-oinarrizko planteamenduetan ados jarri gabe. Sasi-irtenbidea da elebitasun sozialarena, jaun- andreok. Bide horretatik euska- raren agonia luzatu besterik ez dugu egingo. Edozein hiz- kuntzak, gaur egungo gizartean, biziko bada, gutxienez hizkuntza nazionalaren statusa lortu behar du; maila horretatik behera, hiltzera kondenaturik dago. Gure hizkuntz komunitateak mendetan barrena jasan duen eta jasaten da- rraien estorsioari berreskurapen osorako positibazioa kontrajarri behar zaio. Hizkuntz burruka bizi dugu Euskal Herrian, horixe bizi dugula... Hizkuntz ordezkapen prozesu zahar gaizkoatu bat, euskararen funtzio guztiak, baita identitatezko lehen funtzioa bera ere, gutariko bakoitzar en

psikearen barruan, eta funtzio familiarra, eta funtzio laborala, eta funtzio lokala, eta..., desorekaturik, desegituraturik eta desegiteko zorian dauzkana. Mila aldiz errepikaturiko ideiak hauetxek. Baina badirudi, ber en xumetasun eta are gardentasunean ere, aski indarrrik ez dutela, eusko-bluff-he- rri honetan —lehengoan idazle batek esandakoa gogora ekarriz—, sisteman integraturik zaudeten alderdi politiko eta indar sozio-kulturalen diskurtsu eroso, axolakabea, arra- zional ustezko irrazionalkeria hutsa eta, azken batean, glotofagiaren sopikun den zuen diskurtsua, indargabetzeko, zeren hortxe jarraitzen bait duzue, behaketa arruntak eta ikertzapen zientifikoak argi baino garbiago ase arterainoko neurrian frogaturik dutena, ukatzen.

Taktika-kontu hutsa balitz, gaitz erdi. Baina tamalez ez da horrela. Helburuak berak daude kolokan. Pluralismoaren eta kulturalismoaren estalkia erabiltzen duzue, zinez gertatzen ari dena —euskararen heriotza ezia, morfinaztatua— euskal herritarren aurrean ezkutatzeko. Zeren zuen pluralismo delakoak suposatzen bait du euskaldunok etsi egin behar dugula geure hizkuntza geure lurraldean beti eta nonnahi ezin erabili izatera, *Euskadin erdarak eta erdal kulturak ere tokia dutela* eta, koartadapean. Eta zuen kulturalismo zihatu hori absurdoaren gailur guztiak gaintitzen dituen tangentean barrenako ihespide bat besterik ez bait da: *eus- karak eta bere kulturak eskaintzen duten aberastasuna* berez aski erakargarri bailitzan jende guztia euskalzaletzeko (berrito gogoratu behar ote da, gero, Mistralek Nobel Saria irabazi arren okzitanoa klinikoki hila dagoela?, eta Orixek “Euskaldunak” poema erraldoia idatzi arren, gauden tokian gaudela?...). Ez. Argudio horiek ez dute balio, beren buruari ezin diote zutik eutsi. Badakit gehiago ere badituzuela: “maximalismoekin ez goaz inora”, “euskararen inposaketa hondamendia izango litzateke, lau euskotarretatik hiru erdaldunak bait dira”, etabar. Nork ukatzen du, ordea, gradualtasuna eta zuhurtzia politikoa? “Sanbenito” hori guri leporatzea da zuen jokoa, eta nahi bezain lasaiki egin dezakezue, egia esan, gizarte-komunikabide gehienak zeuen

esanetara bait dauzkazue. Baina horrekin ezingo duzue gure mezua hautsi, mezu zehatz eta argia: euskara bizi dadin eta gu pertsonalki eta kolektiboki euskaraz bizi gaitezen, gure berezko eta bidezko hizkuntza hau munduan izateko gure modua —euskaldunona, Euskal Herriarena— berbihurtu eta konpli dadin, Euskal Herriak bere buruaren kontzientzia hartu behar du eta estekaturik daukaten kateetatik bere burua askatu. Mezu hau ulergarria ezezik, kilikagarria ere bada Euskal Herriko jende askorentzat, gehiengoar entzat beharbada. Gure erantzukizuna da, indar politiko, sozial eta kulturalen erantzukizuna, mezu hori sakontzea eta helaraztea populazio osoari, denok abia gaitezen, mobiliza gaitezen, nor bere talde soziolinguistikoaren dinamikaren erritmoan, helbururantz: Euskal Herri euskaldunerantz. Positibazio-paradigma, alegia, Txepetxen terminologian esanda, zeinaren lehen axiomak, gogora dezagun, “motivación inteligente” delakoa beharrezkoa dela xedatzen bait du, eta bigarrenak erdaldun elebakarraren euskarazko hazkundeak bere berezko hizkuntz garapena blokeatu behar ez duela, eta hirugarrenak berriz, hitzez hitz: “todo individuo difiere mucho en la velocidad de movimiento, pero ha de coincidir en la dirección de desplazamiento”. *Ergo*, badago desplazamentua, ezinbestean; *ergo*, euskarak gizarte-funtzioak bereganatu ahala, erdarak korrelatiboki funtzio horietatik erretiratu egin behar du; *ergo*, elebitasun sasi-egonkor sasi-orokortua, disparate zientifikoa izateaz gain, euskal komunitatearen *harakiria* izango litzateke; *ergo*,... Baina aski da.

Gogorra da, deitoragarria da, baina badirudi ezinezkoa ere badela, gaur-gaurkoz, Txepetxek ezinbesteko abiapuntutzat aldarrikatzen duen hizkuntz komunitatearen trinkotzea edo konpaktazioa. Gauza gehiegi gertatu dira azken hiruzpalau urteotan, amets logiko hartan geure betidaniko sena zehazki formulaturik ikusi genuenoi zer hausnartua franko eman digutenak. Ez noa gertakari horien zerrendarik egitera. Diodan bakarrik, hipotesi aski fundamentatu gisa alafedea, Ajuria-Eneako Itunar en izpiritua edo mamua ezin ibil daitekeela oso aparte, hots,

Estatuaren aparailuen mailan ezezik Euskal Herriaren zati honetako barne-politikan ere PSOEek bereganatua duen lidergoa. Nolanahi ere, zeinen urruti gelditzen diren honako hitzok, ezta?:

“Lo euskaldun aún no ha alcanzado una formulación política independiente. Construirlo es la llave maestra de la salida a la situación. Y para construirlo los euskaldunes deben abandonar las falsas perspectivas de formulaciones políticas que los atomizan, los disuelven y los suplantán y unirse en una nueva perspectiva que antepone a cualquier otro objetivo el establecimiento de la nación euskaldun. Sólo a partir de él, y ya desde el Euskara, es posible para los euskaldunes desdoblarse en opciones políticas diferentes, del signo que sea, pero siempre con la conciencia firme de su unidad en lo euskaldun” (ibidem, 273 or.).

Ederra bai, baina... jarrai dezadan. Edo has nadin behingoz, bada garaia eta, sarrera aukeran luzeegi honen ondoren, gai-jartzaileak jarritako lau puntuak errimak ere ontzen hasteko. Ohartxo bat lehenik hala ere. Uste dut, *Jakin*-eko adiskideok, bostgarren puntu bat ahaztu zaizuela, oso inportantea: lan-mundua. Badakit luberritzen ere ia hasi gabeko oihan zarratua dela horako hori, baina inoiz ez dugu ahaztu behar, hizkuntza baten funtzioen zirkulu zentrukideen sisteman, funtzio laboralak daukan garrantzia erabakiorra, hain erabakiorra ezen planteatzen bait liteke ea ez ote duen berak bakarrik eta berez guztiz baldintzapetzen gainerako zirkulu guztiak, nola goitik hala behetik. Agian, gai monografiko interesgarria izan liteke hurrengo hitzaldisail baterako, nik uste.

ALDERDIA BERA EUSKALDUNTZEKO POLITIKA ETA PRAXIA

Galdera esanguratsua, tipikoa, euskaltzale baten ahotan lehen-lehenik sortzen direnetarikoa. Sinesgarritasunaren

ebazpide beharbada zuzenen eta seguruena. Predikatzea ez bait da aski, denok dakigunez. Surtan ipinita ezagutzen da eltzea, etabar. Beno bada, harropuzkeria propagandistikoa irudi badakizueke ere, nik esan beharra dut Herri Batasunean aurrerapausu handiak, ikaragarriak (zentzu positiboan, noski) ematen ari garela alor honetan. Erantzukidetasuna da, niretzat, hitz giltzarriena. Beharbada hizkuntz komunitatearen konpaktazio orokorra ez da posible gaurko baldintzetan, baina *bai*, bada posible, giza kolektibo homogeenetan. Guk geure erantzukizun-parteari heldu diogu eta eusten diogu. Oso garbi daukagu zein den helburua: berriro Txepetxen hitzak erabiliz, "hizkuntz boterearen birbanaketa soziala", "hizkuntz komunitate euskaldunaren politika eta kultura osoki Euskara osoaz mami daitezen". Eta, helburu horretarantz, nork bere baitatik abiatu behar, bistan da.

Gure barne-egitura guztientzako euskalduntze-plan zehatz eta eraginkorra diseinatua dugu. Goiz da oraindik beronen emaitzen ebaluaziorik egiteko. Horregatik ez dut gehiegi hisikatuko puntu honetan. Ekintzak berak mintzo bitez, hobe da horrela. Baina, dagoeneko, ikusteko begiak dituenarentzat, eta ikusi nahi duenarentzat, datu batzuk ezin nabariagoak dira: oraingo hauteskundeetarako zerrendak begiratzea besterik ez dago, adibidez. Hiru Probintzietan, oro har, %75eraino iristen da hautagai euskaldunen presentzia, eta Gipuzkoan, berriz, 28 lagunetatik bat ez beste denak dira euskaldunak. Nabarmengarria da, bestalde, zerrenda hauetako pertsonen artean, zeinen portzentaia handia dagoen "euskaldun jatorrizkotu"ena: euskara ikasi eta berenganatu dutenak, "BA" tipoko euskaldun berri natibizatuak, alegia, beren ahalegin arrakastatsuen etsenplua rekin euskal gizarte osoari motibapen-gradurik gorena transmiti diezaioketenak. Honelakoxea genuen Josu Mugurutza ere, nik ezagutu dudana euskal liderrik eredu-garria; bazekiten, bai, Cassinellok eta bere sikarioek nor hiltzen zuten. Baina ez da agortu harrobia, ezta gutxiagorik ere. Denbora lekuko.

Garbi utzi nahi dut “euskalduntze-plana” aipatzen dudanean euskalduntze *efektiboa* dudala gogoan, HBren barne dinamikari dagokionez; hots, ez soilik motibapena eta ezagutzapena, batez ere, eta azken finean, *erabilpena* baizik.

Zeren eta, normala denez, motibapen ideologikoa aski adinakoa dela pentsatu behar bait da militantzia gehiengoarengan —etengabeko jarraipen, sakonketa eta presioa behar-beharrezkoak izan arren—, eta ezagutzapen-maila ere, ahozkoa bederen, aski hedatua, gure egitura eta aparailu guztietan euskarazko praxi autonomo bat garantizatu ahal izateko modukoa, behinik behin. Erabilpenaren sostengurako neurri zuzentzaileak behar ziren eta behar dira, hizkuntza minorizatu baten egoeran, behin eta birritan frogatua bait da, praxiaren aldetiko laxadurarik nimiñoenak ere kateazko ondorio galgarriak ohi dakartzala berehalaxe; gehienok, denok ez bada, hobeto menperatzen bait ditugu erdarazko err egistroak, gizarte bizitzak eta komunikabideek eskaintzen dizkiguten informazio eta mezu kultural edo akultural gehienak ere, politikoak barne, erdaraz bait datozkigu. Normalena, beraz, testuinguru baldintzatzaile honetan, erdarara jotzea izan ohi da, erdararena bait da gure gizartean zirkuito osoko eskaintza bakarra. Lerratze auto- matiko hori eragoztera, galgatza eta norabidez aldaraztera zuzendu ditugu geure plangintzaren lerro nagusiak. Egitura eta aparailu bakoitzean, herri eta auzo bakoitzeko batzarrean, euskararduradunak ari gara izendatzen, euskararen sustatzaileak, euskararen “komisario politikoak”, nahi baduzue, hitz honen inguruko konnotazioak norbaiti atsegin ez bazaizkio ere, euskararen erabilpena kontrolatu eta sustatzeko. Besterik ez, beraz, puntu honetaz.

ESKOLA ETA IRAKASKUNTZA

Oso urrun gaude oraindik Txepetxek “punto cero” deitzen duen horretatik, hots, komunitateko haur jaioberriak oro

—”infanteak” oro— euskaraz hazi eta heziko liratekeen une horretatik. Oso urrun gaude, bai, eta gainera, abiadura eta abiabide honetan, uste dut ez garela inoiz eginkizunar en tamainari gaina hartzeko puntura iritsiko. Kontutan harturik hauxe dela, eskola eta irakaskuntza, hiru probintziotako botere autonomikoan edo beronetatik hurbil dauden edo egon diren euskal alderdiok energiari eta dirurik gehien eralgi duten alorra, ez zait bat ere panorama gogobetegarria iruditzen.

Eta ez dut egindakorik gutxietsi nahi. Ikusiak ditut estatistikak; badakit, beraz, Elkarte Autonomo honetan gaur egun 147.850 ikasle daudela "B" eta "D" er eduetan matrikulaturik, hau da, eskol populazio osoaren %49,36a. Nafarroan, bestalde, %15 inguru, bakarrik. Duela zazpi urte, %27,13 omen ziren hiru probintziotan (Nafarroan ez dakit) “euskarazko eredu” deritzenetan, "B" eta "D" er eduetan, eskolatuak. Gorakada gogoangarria, beraz.

Baina estatistikek ez diote egia osoa, gezurrik esaten dutela baieztatzera ausartzen ez banaiz ere, noski. Bakarrik zera diot, bestelako gogoeta-ildo batzuk behar-beharrezkoak direla errealitateaz jabe gaitezen. Eta hauxe da, besteak beste, nik orain hemen proposatu nahi nukeena: ez ote gara denon artean izugarritzko gezur soziala eraikitzen ari? Gure ondorengo belaunaldia euskararen jabe izan dadin nahi dugu, eta hori oso ondo dago, jakina. Baina ez ote gabiltza halamoduzko kontzientzia txarren batean oinarriturik geure gizartearen hizkuntz gatazka beste batzuei, gure seme-alabei, besterik gabe transferitzen? Nire etxe aurr etik pasatzen diren gaztetxoak erdaraz mintzo somatzen ditudanean, etsipenak jotzen nau bai, baina ez diet beraiei errua egotzen; azken finean, helduen gizartean ikusten dutena errepikatu besterik ez bait dira egiten ari.

Izan ere, ea behingoz ekiten diogun, adoretsuki, eredu en sistema horren azpian ezkutatzen den errealitatea hozki aztertzeari. Honez gero ugari samar dira, nik dakidala, zenbait pedagogok, soziolinguistak eta irakaslek egindako iker- lanak, eredu en euskalduntze-ahalmena ebaluatuz.

Ondorioak aski ezagunak dira euskaltzaleon artean, batzuk —edo denok beharbada, batzuetan— ostrukaren gisa erre-akzionatu ohi dugun arren. Egin litezkeen ñabar durak gorabehera, uste dut honez gero aski garbi marraztua dagoela honako koadro kliniko hau: “A” ereduak ez du balio; “B” ereduak nahikoa lan; eta “D” ereduak berak ere, nahiz eta funtsean balio izan, ezin omen du ekidin nik neuk “hizkuntz transfugismoa” deituko nukeen fenomeno konstante eta ezin alarmagarriagoa. Hau da, “D” ereduan heziak izan direnen artean ere, zenbat euskaldun ez ote dira euskaldungoarentzat erabat galtzen behin nerabazarora edo helduarora iritsi orduko? Betoz ongi etorriak ikerlan espezializatuak, baina alor honetan nork geure ingurura begiratzea aski izan daitekeela uste dut, hizkuntzar en erabilera-maila edonork eguneroko bizitzan egiazta dezakeen ikergai nabaria izanik, ziurtasunetik aski hurbil egon daitezkeen ondorioak ateratzeko. Azalpen psikologizanteak eman izan dira sarritan gazte-euskaraz-eskolatuen euskararenganako leialtasunik eza nolabait *zuritzeko*: fenomeno iragankorra ohi dela, nerabazaroko identitate-krisiarekin oso lotua, eta abar. Ni neu beldur naiz hori baino askoz ere fenomeno sakonagoa ez ote den. Sakona bezain sinplea: pragmatismoa. Lan-munduan, harr emanen munduan eta kultur kontsumoko munduan erdara aski eta sobera baldin bazaie, zertarako eutsi eus karari? Nonbaiten ere badio Txepetxek, eta bere teoriarekin erabat koherenteki, “AB/BA” zikloa *euskaratik erdarara* burutu duten pertsonak *erdararen alde* gera daitezkeela positibatuak. Arrisku larria. Eta arriskua baino gehiago ere bai; denok ezagutzen dugu horrelako pertsona mordoska, errealitatean. “No hay que confundir una mecedora con una silla eléctrica” dio Sánchez Carriónnek. Hain juxtu ere...

Ezin hasiko naiz, ordea, “D” eredua larrutzen. Eskuak bete lan dugularik, oraindik Elkarte Autonomoan neska-mutil erdiak baino gehiago “A” ereduan eskolatuak dir en bitartean —hau da, euskara hizkuntza *hil* bezala, sanskritoarenak ere izan litezkeen hasi-masizko nozio batzuk eta kitto, alegia, ikasten-edo dutelarik—, arinkeria

gaitza izango bait litzateke, nire aldetik, dugun onena hiperkritikatzen hastea. Neure sinpatiak adierazi nahi nizkieke, hala ere, ez esklusiboki baina bai bereziki, erabat erdaldundutako ingurunetan eredu guztien gainetik eta traba burokratiko (eta politiko!) guztien azpitik euskararen murgilketa-sistema lantzen diharduten zenbait ikastola eta eskolatako irakasle eta guraso euskaltzale suharr ei: Gasteizko Toki Eder, Iruñeko Paz Ziganda, Lizarrako Ikastola, etabar. “Jo eta Ke” eredia, beraiek dioten bezala,... eta sinetsiez adazue, arren, ez dudala gustu txarreko txiste konnotatiborik bat ere egiteko gogorik.

Politikoki, inori ez zaio itzurtzen Euskal Eskola Publikoaren inguruan jokatzeko ari denaren garrantzia. Hamabost urte dira Franco hil zela, eta oraindik euskararen alde historia osoan inoiz sortu den mugimendurik zabalena eta sakonena, Ikastolen mugimendua, bere *statusa* finkatu gabe dago. Eta zorionean, behinolako “Escuela Nacional” haien izakera ahantziz, ikastetxe publiko askok euskarazko irakaskuntzari gogotik heldu diolarik, zerk eragozten du sare bakar publiko euskaldunaren sorrera?... Badakit mota eta maila ezberdinetako arazoak daudela arazo handi honen baitan, baina huts egiteko beldur handirik gabe esango nuke, oinarri-oinarrian, hizkuntzarena dela faktor erik determinatzaileena. Estatu Espainiarrak, Estatu hedakor guztiek bezala, ezin du onartu bere jabegoko lurralde batean hizkuntz komunitate diferente baten erakuntzarako zutaberik garrantzitsuenetakoa den irakaskuntzaren gizarte-funtzioa eskumenetik gal dakion. “El euskera tiene que ser factor de integración, no de discriminación”— diosku Recalde. Espainian integratzeko, noski, bere perspektibaren arabera. Eta Ardantzak, hauteskunde-sukarrak jota inondik ere, trumoi abertzaleen kutxa ateratzen du palestrara, irakasle euskaldunak baizik ez omen direla kontratatu behar eskoletan, euskalduntzeari uko egiten diotenak edo ezinean daudenak beste lanpostu batzuetara birzi-klatu behar direla, “pazientzia beharrezkoa dela, baina ez gehiegi”, eta tankera beretsuko erronkak haizatuz. IRALE programen moteldura ere PSOEn errua

omen, kontu egizu, eta ez —noski!— PSOE kide izana den eta den EAJrena. Eszenifikazio zahar ezagunegia. Antzerki komikoa, hain gauza seriotaz ari ez bagina. Zeren gu behintzat, Herri Batasunean, eta dagoeneko euskal gizarte osoa ere bai nik uste, konbentziturik bait gaude EAJk eta PSOEk izenpeturik dutela jadanik hurrengo legealdirako gobernu-ituna. Lehen “B” ereduko irakaslegoaren erdibanaketa izan zen (ikastetxe horietako hizkuntz praxia erabat erdaldun eraziz); orain zer sorpresa daukagite gordeta? “Perfil O” delakoa, agian?

Laburbil ditzadan, atal hau bukatzeko, hezkuntzar en alorrerako Herri Batasunak proposatzen dituen oinarritzko aldaketak. Gure Autonomi Estatutu Nazionalerako lehen erredakzioan, honako gogoeta orokor hauek egiten ditugu Euskal Herriak behar lukeen irakats sistema berriari buruz:

- Euskal Eskola eta Unibertsitate Nazionala eraiki ahal izateko, alde zuzeneko baldintza da Espainiako Konstituzioaren 27. eta 149. artikuluek xedatzen dituzten Estatuaren eskurantzak eskusiboen inposaketa indargabezea.

- Euskal Eskola eta Unibertsitate nazionala sistema estatalaren egokitze soil eta han erabakitakoaren hemengo gestio hutsaren isla izan ez daitezen, Euskal Hezkuntz Sistemaren plangintzak, programazioak eta ordenazio osoak, Euskal Herriko botere publikoen esku behar dute izan. Honetarako, beraz, gure tesi nagusiaren ildotik, ezinbestekoa da Estatu espainiarraren eta Euskal Herriaren arteko harremanak errotik aldatzea.

Euskalduntzea bermatu beharri dagokionez ber eziki, zera diogu testualki:

“Euskalduntzea, eskubide eta betebeharrak indibiduala izateaz gain, aukera kolektiboa ere bada; ez da betekizun pribatua publikoa baino, eta botere publikoen eginkizuna izan beharko du edozein eskola publiko nahiz pribatutan ikasleak euskalduntzea (...)”

Eta pasarte batzuk aurrerago:

“...eskolak ez du euskalduntzeko aukera hutsa eskaintzen: erabateko euskalduntzea helburutzat planteiatzen baizik. Hau da, eskolak ezin muga dezake bere jomuga euskaraz *irakaste* soilera; euskararen ikaskuntza, ezagutza eta erabilpena bermatu behar ditu”.

Azken gogoeta bat, puntu honi amaiera eman baino lehen, hezkuntzaren alorrean err eferentzia eta mugarri historiko saihestezina den ikastolen mugimenduari buruz. Uste dut, inon izatekotan, hemen bai ageri dela nabar men guk gizarte osora orokortu desio genituzkeen euskara-politikaren postulatu nagusien baliozkotasuna. Herri mugimendu bezala sortutako ekimen guztiz zabal hau hizkuntz komunitatearen benetako konpaktazioar en eredutzat har bait daiteke funtsean (hots, difer entzia politikoen gaintek eus- kararen batasunari eutsi izan dion eta eusten dion neurrian), beharrezkotasunaren printzipioaren eredutzat (eus- karari ia guztiz arr otza zitzaion irakas funtzioa txertatu bait zion) eta lurraldetasunaren printzipioaren eredutzat ere bai (Euskal Herriko herri eta eskualde guztietara, baita aspaldidanik erdaldunduetara ere, zabaldurik bait dago). Gure eritiziz, oraindik bere *status* eta aintzatespen soziala kolokan baldin badu, hain zuzen ere da, oinarri-oinarrian, erakunde autonomikoeak aski botere politikorik ez dutelako eta ezin aplika dezaketelako, ondorioz, errealitate sozialak galdatzen duen neurrian behinik behin, nazio burujabe bati irakas-kuntza bertako hizkuntza eta kulturaren ildotik kudeatzeko legokiokeen indarra.

KOMUNIKABIDEAK

Lehenik, zenbait datu konparatibo, komunikabideen alorrean erdarak duen pisu gaitza eta euskarak duen urria erkatuz. Azken audientzi neuketetatik ateratakoak dira datuok:

TELEBISTA

EAEan	1329000	ikusentzule egunero b.b.
Nafarroan	320000	" "
Guztira	1649000	" "

Berauetatik, ETB-1, espainierazko beste 3 kateen (laster 5 edo 6 izango direnen) aldean euskarazko bakarra, ikusten dutenak honenbeste dira:

EAEan	102000
Nafarroan	12000
Guztira	114000

Hots: %6,91

IRRATIA

EEAan	1095000	entzule egunero b.b.
Nafarroan	240000	" " "
Guztira	1335000	

Berauetatik, goitik jota, euskarazko irratsaioak entzuten bide dituzten hiritarrak honenbeste dira:

Gipuzkoan	68000
Bizkaian	31000
Arabian	27000
Nafarroan	?

(Nafarroako daturik ez daukat, zeren herrialde honetan euskara hutsez emititzen duten, nik dakidala, bi irrati baldin badaude ere (*Euskal Herria Irratia* Iruñaldean eta *Xorroxin Irratia* Elizondon), biak ere oraindik fr ekuentzia legalik gabe daudenez gero, nonbait beren audientzi-datuak ez bait dituzte jasotzen)

Euskarazko entzulegoaren ehunenekoa EAEra mugatuz,

beraz, hauxe da: %11,50.

Baina *goitik jota* esan berri dut, eta zeragatik da, kopuru-kontaktetan barne hartuta daudelako euskaraz pr oportzio handi samarrean emititzen duten irratiak ere (Loiolako Herri Irratia, Segura, eta abar). Erabateko segurantziaz mintzatzeko, euskara hutsez emititzen dutenak bakarrik hartu beharko genituzke gogoan.

PRENTSA (EGUNKARIAK)

Hemen kontuak berehalaxe bukatuko ditugu.

EAEan	891000	irakurle
Nafarroan	249000	"
Guztira	1140000	"
Euskarazkorik	0	
Portzentaia	%0	

Hauxe da panorama. Aski gora mintzo dira datuok, beren hotzean, gure hizkuntzak komunikabideen alorr ean pairatzen duen itolarriaz. Baldintza hauetan euskarar en zuzperkundeaz eta normaltze-bideaz mintzatzea sarkasmo hutsa da.

“Egunkaria”ren inguruko aferan ez dut gehiegi sartu nahi, ia-ia gaixotzeko tamainan jartzen naiz eta ez bait nuke bat ere dotore emango, daukadan karguaren erantzukizuna kontutan harturik eta abar, zuen aurrean sumin eta samin azalduko banintz. Diodan bakarrik, eta guztiz sinpleki, ez dagoela eskubiderik; gauden bezala egonda, ezin barkatuzko harropuzkeria dela Administrazioak eta Administrazioarekin koaligatuta dauden alderdiek “Egunkaria Sortzen” bezalako ekimen eredugarri bati horrelako destaina egitea. Gure hizkuntzaren normalkuntzarako ezin utzizko zutabe den herritarren beraien protagonismoa horrela arbuiatzea eskandalagarria da. Hala ere, Herri honetan beste askotan legez, aurrerapenak ur lasterraren kontra egin ohi dira, eta

oraingoan ere horixe bera gertatuko dela ziur nago.

Ez naiz luzatuko egoera hau irauli beharraren premiari buruz argudioak ematen. Gure AENerako proposamenean dakartzagun aipamen batzuk irakurriko dizkizuet, euskararen berreskurapenerako gure politika-ildo nagusien agergarri direlakoan. Honelaxe diogu, besteak beste:

“Ohizko funtzioez gain, hau da, infor mazioaren nahiz pentsamendu, ideia eta eritzien adierazpen eta difusio askeaz gain, Euskal Herriko komunikabideek funtzio erabakiorra bete beharko dute gure hizkuntza eta kultura nazionalaren en zuzpertzeta eta normalkuntza prozesuan”.

Edota beste hau:

“Hego Euskal Herriko Estatututik sortutako Gobernu Nazionalak euskara hutsez arituko diren komunikabideak egotea ahaleztatu eta sustatuko du (...)”

Eta aurreraxeago:

“Komunikabide estatalak (...) Hego Euskal Herriko Komunitate Autonomotik Euskararen erabilpen eta eragintzeari buruz emandako norabideak errespetatzera eta betetzera beharturik egongo dira euskal lurraldera zuzendutako beren programetan. Era berean, euskal lurraldeko komunikabide pribatuak hizkuntza nazionalaren aldeko arau horiek errespetatzera eta betetzera beharturik egongo dira”.

ADMINISTRAZIOA

Alor honetan ere nabarmena da alde bateko ala besteko euskaltzaleok daramagun dinamikaren ezberdintasuna. Gero eta dibergenteago diren lerro banatan abiatuak gara aspaldixe batzuek eta besteak. Hala ere, gure aldetik, makina bat hurbiltze-saio egin izan dugu urteotan, euskararen kontsentsu bila, hasieratik beretik eta ondorio guztiekin parte hartzen dihardugun Instituzioetan, hau da, Udaletan.

Ikus dezagun, lehenik, alderdi *demokratikook* (zuen terminologian) edo *erregionalistok* (gurean) jarraitu duzuen bidearen nondik-norakoa.

1982ko Azaroaren 24eko Euskararen Erabilpena Arauzkutzeko Oinarritzko Legetik 1989ko Urriaren 17an Herri Administrazioan Euskararen Erabilera Nor maltzeko Plangintzaraino (edota, denok hizkuntz eskakizun edo perfilen dekretutzat ezagutzen dugun horretaraino), bide luzea egin duzue, baina aurrerapenak nekez eta urri. Nik neuk, honako inpresioa ateratzen dut, oro har: Estatuak xaguarekin bezala ibili dela zuekin jolasean. Arrazoia, betikoa: Estatuak bere esku dituen Legeak zuen legeska, dekretu, arautegi eta zer guztiek baino hamaika aldiz indartuagoak direla. Hona hemen apunte soil batzuk, diodanaren frogagarri, nik uste:

- 1982ko Oinarritzko Lege hartako 6. eta 14. atalak:
 - 6.aren mamia: “euskara nahiz gaztelania erabiltzeko” (herritarrek duten) “eskubidea” eta “eskubide honen erabilpena arian-arian bermatzeko... eskuarteak”.
 - 14.aren mamia: “...eskubide hauek egiteratu daitezen arian-arian lanariak euskaldundu” eta “Herri agintariek erabakiko dute zein lantokitarako izango den beharrezko bi hizkuntzak jakitea”.

Oso ondo. Eta ENBA, JOTA, ALET eta ez dakit beste zenbat egitura eta programa antolatu zenituzten (emaitza arra- kastatsuz ala ez, hori beste kontua da, baina tira, horrelakoak denoi gertatzen zaizkigula eta, inportanteena saiatzea dela eta, barkagarri bedi...). Baina barkatzen ez duena zera da, *Bestea, Jefea*, zuen eta gure *Nagusia, Eulien Ugazaba* (egin berri dudana *Golding*-en liburuaren aipamena egitea lizentzi bazait), *Estatu Ahalguztiduna*. Hor dago, 1986ko Ekainaren 26ko Konstituzio-Epaitegiaren epaia. Xaboiarekin batera, itzulpidea ugari, eta makilkada irmo eta oso ongi kokatuak banatzen. Adibidez: “A la luz de este apartado, el art.6.1, si bien establece un derecho *subjetivo* a ser respondido en la lengua oficial elegida, cuando es lengua

distinta del castellano, deja un margen a los poderes públicos, en cuanto a las condiciones en que tal der echo puede verse *efectivamente* satisfecho, que se hacen depender de una progresiva adaptación de las respectivas administraciones, como resulta, por otra parte, de la Disp. Adicional 3 de la Ley impugnada”. Oso polita. Edota beste hau: “la eus- kaldunización (ulertu behar da) como *posibilidad* de dominio también del euskera — *sin perjuicio del castellano* — por dicho personal”, eta beti —faltaría más— “teniendo en cuenta la situación sociolingüística”..., baldin berau euskararen aldekoa ez bada, zeren or duan inpugnatutakoa behin betirako inpugnatuta gelditzen bait da, 8.3 artikulua famatua bezalaxe, herri elebakarr en euskara hutsezko iharduna ahaleztatzen zuena. Hots, Hizkuntza Politikarako Idazkaritzako teknikaria den X. Aizpuruak berak ezin zehaz- kiago laburbiltzen duen bezala: “...alegia, Konstituzioaren aurkakoa dena ez dela Legea bera, Legeak dioena betetzeko Konstituzioaren aurkako izan daitekeen egiazko ezarpena baizik”. Hau zoratzeko modukoa da, Jaun-andreok. Egin omen daitezke legeak, baina kontuz gero lege horiek egiazki eta benetan aplikatu nahi izanez gero... Zelako adar-jotzea. Zelako errore historiko ikaragarria ari zareten jaukitzen esparru juridiko-politiko honetan sinesten duzenok.

Hala ere, *alcayanok* baino moral handiagoar ekin, 250/1986 Azaroaren 25eko Dekretua atera zenuten. Bertan gauza eder asko xedatzen eta agintzen da: euskara zerbitzu- hizkuntza ofiziala izateaz gainera lan-hizkuntza ere izatea bermatuko dela; Autonomi Elkarteko Administrazioetan lanposturatu eta bertan aritzeko, hizkuntza ofizial biak ezagutzea ezinbestekoa izango dela; jadanik dauden eta sor daitezkeen lanpostuen hizkuntz eskakizunak finkatuko direla... Primeran. Aurreneko ezbehartxoak: 1987ko Uztailaren 30erako aginduta zeuden ditxosozko hizkuntz eskakizun edo perfilok, bi urte eta akats beranduago argitaratu dira. Jakin nahi nuke zer gertatu zen tarte horretan (nola Parlamentura ez garen joaten, ezin bada maiseaketa hauetaz enteratu, laxtima..., hobetu beharko

ditugu geure espioitza-sareak). Baina Estatuaren makilkada gogorra gainezkatzailea, erabakitzailea, 1989ko Uztailaren 6ko Euskal Funtzio Publikoari buruzko 6/1989 Legearekin mamitu zen. Zergatik? Honako Lege hau, gure zerbitzu juridikoek behintzat hala diote, Estatu mailako 84/30 Funtzio Publikoaren Erreformarako Legearen *kopia hutsa* besterik ez omen delako. Eta Estatuko Lege horrek zer dio? Gauza asko, suposatzen dut, baina bat oso inportantea, benetako Akilesen orpo bat: ezinezkoa dela Komunitate Autonomoek beren funtzionarigo propioa edukitzea. Beraz, adiskideok, sekulan santan ezingo diegu Elkarte Autonomo gaixo honetan ezertxo ere agindu “karakter nazionaleko habilitazioa” duten funtzionarioei: idazkariei, kontuhartzaileei, gordailu- zainei, epaileei... Ederki gaude. Eta “la guerra de los secretarios” delako hura zertan da, EAJko herkide txit gorenok? Horretan ere, azkenean, herriko tontuok eta memeluok, geuk, HBro “antidemokratikook”, egin behar burruka zuek koldarki abandonaturiko luebaketan.

Azkenean, nola edo hala, beherapen dexenter ekin —hizkuntz eskakizunak derrigorrez atxekita daramatzaten lanpostuen kopuruan, adibidez—, baina argitaratu zir en, horraatik, perfilok. Eta garbi gera bedi ados gaudela beraien baitako ideia nagusiarekin: lanpostu bakoitzari euskara-maila jakin bat dagokio. Hori gauza serioa da, interesgarria, eta beharrezkoa. Ados ez gaudena beste honako hau da, ordea: izena eta izana ez datozela bat Dekretu honetan. Euskararen *erabilpena* normaltzeko dela esaten da, baina euskararen *ezagupena* da benetan arautzen dena. Hori tranpa da, edo autoengainua, borondate onekoa seguru asko, dekretua moldatu zuten teknikari eta politikari euskaltzaleengan behinik-behin, uste izanik nonbait hor iradokitzen diren katea elebidun eta abarren bidez erabilpena berez etorriko dela edo. Denborak erranen, baina guk ez dugu ho- rrelakorik uste. Dena den, ezin naiteke puntu honetaz ge- hiago luza. Azterketa astirotsu eta sakon bat ezagutu nahi baduzue, “Bat” aldizkarian Inaxio Agirre gure EBNko burkideak idatzitako artikulua irakurtzea

gomendatuko nizueke. Orain esatea dagokidana besterik dela uste dut. Zera, hain zuzen: inork ezingo digula leporatu, inola ere, hizkuntz eskakizunen tokian tokiko tramitazioan HBko zinegotzi eta alkateek beren laguntza osoa eskaini ez dutenik. Alderantziz, Udaletako gure militanteak horretan aritu dira eta ari dira, dekr etu honekiko aldezte kritikoa izan bait zen HBren egitura politikoetan erabakitako jarrera. Publikoki adierazi genuen jarrera hau, lau baldintza ipiniz, edo lau proposamen eginez: bat, hizkuntz eskakizunok Euskararen Ordenantza orokor baten barruan txertatzea; bi, ezagupen soilaren ordez erabilpenari buruzko arauak xedatzea; hiru, herri-mugimendu euskaltzaleei aterik ez ixtea; eta lau, udal-langileek euskaltegia libreki aukeratu ahal izatea. Ez zaigu jaramon zipitzik ere egin, noski; Lezoko Udalak laugarren baldintza horren ildotiko eranskin edo zuzenketa batzuk proposatu zizkion, esate baterako, Gasteizko HPINi, eta erantzuna ezezko borobila izan zen. Hala ere, gure jendea hizkuntz eskakizunak ez bakarrik ez ditu boikoteatu, baizik eta deliberatuki bultzatzen dihardu. Zer gertatzen da? Zer gertatzen da, gaur egun, dekretua kaleratu eta urtebetera, oraindik funtzionari goaren laurdentxo bat bakarrik sartuta egoteko plangintzan?... Gure informazio-iturri fidagarriek, kasu honetan, arrazoia dutela uste dut: problemak daude, goi-funtzionarioekin inor ez da ausartzen, *impassea* edo perlesia da nagusi Udal gehienetan, axolagabezia batetik eta beldurra bestetik. Euskararen onarengatik pena nuke matematika klaseetan teorema bat ebatzi ondoren, esaten genuen hura oraingo honetan ere errepikatu behar izatea, baina uste dut hala egin beharko dudala: “como queremos demostrar”, c.q.d. Beldur naiz, azkenean, hainbeste su eta fu, baina dena ez ote den betikoan amaituko: apur-apurka ximelduz eta iraungiz doazen enplegatu eta funtzionarioentzako “euskarazko klase” multzo bat, besterik gabe.

Guk bestelako bidea proposatzen genuen, eta proposatzen dugu. Udal Ordenantzaren bidea, non pertsonalaren birziklaiaz eta pertsonal berriaren hautespenaz gain, beste

hainbat alor ukitzen bait genuen. Mari Karmen Garmendiak, *bien malgré tout* beti ere adiskide estimatutzat daukadanak, plagioaren salakuntza egin zigun bere egunean, eta beno, hori hala ez baldin bada ere —eta ez da—, gogorarazi egingo nioke Bernardo Atxagak ongi merezitako bizpahiru sari irabaziak dituela bere *Obabakoekin*, eta hortxe izugarrizko laudorioak egiten dizkiola ongi plagiatzearen tr ebeziari... Dena den, gure jokabidea, edo gure estrategia —hitz hau dotoreago iruditzen bazaizue— ezberdina da. Ezber dina, baina beti ere euskararen aldeko abenikoari zabalik, arestian azpimarratu nahi izan dudan bezala. Zoritxarr ez, “besteren zelaian” jokutzen dugunean erakutsi ohi dugun jarrera irekiak ez du beste horrenbesteko erantzunik jasotzen gure aurkari txit ohoregarriengandik, pr oposamenak guk geuk geure koordenaden arabera egiten ditugunean. Nahiz eta eskatzen duguna bidezkoa eta erabat arrazoizkoa izan. Euskararen Udal Ordenantzatarako proposamen bat plazaratu genuen duela bi urte, 5 udal tipologia soziolinguistiko ezberdini buruzko tratamendu ber ezitu bana eskainiz, herri oso euskaldunetatik hasi eta herri aspaldi erdaldunduetaraino. Hori bai, guztietan, gure hizkuntza nazionalari zor zaion arreta gradu batez goratuz —Txepetxen “tensión de ruptura” edo “etenbearra”r en ildotik, esango nuke—; hots, euskara zerbitzu-, lan- eta gizarte-hizkuntza bakarra izango litzateke 1. tipologiako herrietan, lehentasunezkoa 2. tipologiakoetan, ber eziki babestua 3. eta 4.ekoetan, eta berdintasunezkoa 5.ekoetan. Hamaika atal eta berrogeitamar artikulutan barr ena Udalaren eta Udalerri osoaren dinamika begietsiz; hau da, Udalaren barruko erabilpena, beste Erakundeekiko edo administratuekiko harremanak, ohar, idazpen eta erregistroak, pertsonala —dagoena edo sar daitekeena— euskalduntzeko edo euskaldunagotzeko neu- rriak ezezik, baita euskararen erabilera herri osoan susta- tzeakoak ere. Hamargarren atala da, hain zuzen, luzeen eta xehekatuena, “Euskararen erabilera Udalerrian” deritzana, bertan gauza zehatz asko proposatzen direlarik, subentzio eta pizgarri fiskalak barne, bai euskararen presentzia herrian herriko

merkataritza, kirol, kultura eta zerbitzuen alorr etan handiagotzeko, bai herritarren euskararenganako jabe-razpena azkartzeko. Ez bait da aski, gure ustez, administrazioko lanpostuei hizkuntz eskakizun bana esigitzea eta bertako funtzionariak euskalduntzen saiatzea, baldin era eta aldi berean euskararen aldeko dinamika orokor bat sustatzen ez bada Udaletxean, kalean, dendetan, zerbitzuetan eta, hitz batez, herriko instantzia guztietan.

Oso harrera gatazkatsua izan du bi urteotan gure Udal Ordenantza proposamen honek. Estatuaren Fiskalak eta Gobernadore Zibilek, dakizuenez, harrera ezin beroagoa eskaini diotela esan genezake. Onartua izan den herrietako Udalen erabakiak inpugnatuak izan dira, azken ebazpena oraindik ezagutarazia izan ez den arren. Bertako alder di politikoen jokaerak, bestalde, gorabeheratsuak izan dira oso. Denetik gertatu da. Gure erakunde politikoak gehiengoa duen toki gehienetan onartua izan da. Beste bakan batzuetan, aldaketak eta bir formulazioak eragin zaizkio, beste indar batzuen eskutik (baita gu beti ere horrelakoetarako prest agertu ere). Bestetan, lehenik onartua izan arren, gero atzera ezetsia eta beste batez ordezkaturia izan da. Baina gurean ez beste euskal alderdietan gehienbat nagusitu den jarrera honako hau izan da: “ez, Gasteiztik esango digute zer egin behar dugun” leloan laburbil litekeena. Ez dut ulertzen. Zergatik ezin dira adostu, elkar-osatu, hizkuntz eskakizunen bidea eta Ordenantza zabalago eta orokorrago baten ekarpena? Ulertzen ez dudala esan berri dut, eta halaxe da, arazoaren barne-muinari berez erreparatuz gero. Testuinguru politiko orokorra kontutuan hartuz, ordea, ulertzen dut, bai. Aspaldi samar norbaitek esana da harako hura: “No aceptar ninguna propuesta de HB, por muy asu- mible que parezca”.

Eta buka dezadan, atal hau eta hitzaldia bera, herri elebarraren esperientzia pilotoari buruzko gure aldezen osoko jarrera berretsiz. “Euskal Herrian Euskaraz” herri mugimendu euskaltzalearen ekimen hau hasieratik beretik begi onez ikusi genuen, gure Ordenantzetaiko lehen

tipologiako he- rrientzat pentsatua genuen ihardunbidearekin zeharo bat bait zetorren, besteak beste. Aldeko jarreraren arrazoiak ugari dira; mila aipamen egin litezke, eta eginak ditugu une eta leku askotan. Ez noa horietan hisikatzeraz. Gogoratu bakarrik biologia ebolutiboaren baitan hain ezagunak eta frogatuak diren bi printzipio horiek: “erabiltzen ez den organoa atrofiatu eta hil egiten da” dioena, eta beronen korolariotzat ere har daitekeen beste honakoa: “beharrak sortarazten duela organoa”. Helburua, berriro Txepetxen hitzak erabiliz, hauxe besterik ezin izan daiteke: “recomposición, como exclusivo, de un territorio lingüístico fagocitado”. Emaitzen balorazioa egiteko goizegi delakoan nago, baina ekimen hau, herriska erabat “ruralak” eta demografikoki pisu gutxiakoak direla eta abar esanez, mespretxatzen dutenei oharterazi nahi nieke inoiz ez dela zuhurra izan Dabiden habailaren harrikadak gutxiestea. Zeren eta harria, “euskal harria”, gure gizarte hiper-erdaldundu honen ur geldo istiltsuetan eroriz ger o, inork ez bait daki norainoko uhin hedakorrak sortera ditzakeen. Nik neuk ez dakit behintzat, baina susmoa bai, badut, eguneroko lanean oinarritua, askok uste baino handiagoak izan daitezkeela uhin hedakor horiek: bestela galdetu nire lantokiko zenbait arduraduni nolako “buruhaustea” eragiten dizkioten Lizartza, Altzo eta horrelakoxe *dabidtxoek* erdara hutsez bidalitako gutunak sistematikoki bueltan bidaltzen dituztenean.

Beste zerbait badakit, ordea, konbentzimendu osoz gainera. Ukaezinezko axioma dela Mackey soziolinguistak formulatzen duen honako printzipio hau: “Hizkuntz komunitate batean bi hizkuntza baldin badaude, eta bi hizkuntzok funtzio berberak baldin badituzte, bata sobran dago eta itzali egiten da”. Ikuspegi honetatik begiratuta, beraz, gutxienez fribolitate axolakabetzat kalifikatu beharko genuke euskal alderdi batek —EEK prezezki— herri elebakarren esperien- zia honi buruz daukan eritzia: “actitudes y actuaciones testimoniales y folklóricas, sólo para *desenmascarar* posibles limitaciones y supuestas insuficiencias del famoso marco jurídico-político”. Ederki

eman ere. “Litezkeen” mugapenak eta “ustezko” askieztasunak al dira, bada, azken finean espainiar Konstituzioaren 3. artikulua kupidagabeki ezartzen digun harlauza itogarri eta oinarritzko joko-arau murriztaile horiek?... Badakigu legea ez dela dena, baina kontuz gero, aspaldi honetan euskaltzale askok legetasun linguistikoaren baldintzapenak gutxiesteko ageri duten joerarekin. Zer en legearen eragin eta baldintzapena erabat materiala bait da, erabat ondoriotsua. Txepetxen hitzak enegarrenez eta azkenez aipatuz, Konstituzio espainolaren 3. artikulua horren ondorioez ari dela, gogora ditzagun inplikaziook zeintzu diren gizabanakoaren mailan bertan ere, hots, marko politiko hau onartzen duten euskal alderdi politikoek defendatzen duten norbanakoen eskubidetan ez bestetan oinarrituriko hizkuntz politikaren mailan bertan ere:

“Ningún ciudadano del Estado puede desconocer el Castellano. Ningún vasco tiene el deber de conocer el Euskara. Luego: ningún euskaldun puede desconocer el Castellano, pero cualquier vasco puede desconocer el Euskara.”

Indar glotofago honek indarrean dirauen bitartean, burdinezko uztarri gotor hori geure lepo gaintetik ken ez dezagun, bitartean, gureak egin du hizkuntz komunitate bezala, hots, Herri bezala. Baina batzuk behintzat ez gaude pr est, Kixmiren elezaharreko jentilak bezala, geure begiak erauzi eta trikuharri erraldoien azpian geure buruak lurperatzeko. Ez horixe. Burrukan jarraituko dugu, geure hizkuntzari atxekiz, egunero ahal dena eginez eta behar dena etengabe galdatuz, espainiar Estatu zapaltzaile honi lotuta gauzkatzen kateak hautsi eta geure buruaren jabe izanik Euskal Herria denon artean eraikitzearren.